

ΛΥΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 24/05/2007

ΘΕΜΑ Α

Ο Γιάννης Ρίτσος θεωρείται κατεξοχήν λυρικός ποιητής. Στοιχεία της σύνθεσής του «Η Σονάτα του Σεληνόφωτος» που το επιβεβαιώνουν είναι -πέρα από το ότι ο λυρισμός αυτός είναι διάχυτος- η πληθώρα σχημάτων λόγου, με έμφαση στις παρομοιώσεις, η χρήση εικονοπλαστικού λόγου και η προβολή της εγκατάλειψης, της μοναξιάς και του θανάτου, μέσα από την αναφορά σε ασήμαντα και καθημερινά πράγματα.

Συγκεκριμένα, ο λυρισμός του, δηλαδή η διάθεσή του να μεταδίδει στον αναγνώστη ποικίλα συναισθήματα, αποδεικνύεται από διάφορα σημεία του δοθέντος αποσπάσματος. Ενδεικτικά παραδείγματα είναι τ' ακόλουθα:

- Οι αναφορές της γυναίκας στην παιδική της ηλικία (στίχοι 59 έως 63), τόσο στην ίδια όσο και στη φίλη της, προσδιορίζονται από λόγο έντονα λυρικό και παραπέμπουν στην αθωότητα και την αγνότητα μιας άλλης εποχής και μιας άλλης ηλικίας. Προφανώς, οι αναφορές αυτές στοιχειοθετούν και λυρικές εικόνες.
- Η παρομοίωση του φεγγαριού με «συνοδεία ασημένιων κύκνων»(στίχος 78) που παραπέμπει στη λυρική διάθεση της γυναίκας, η οποία είναι επηρεασμένη, ίσως, από την παρουσία του άνδρα και, κυρίως, από το ημίφως της όλης ατμόσφαιρας. Προφανώς, ο ποιητικός και λυρικός λόγος της γυναίκας, στο συγκεκριμένο σημείο της εξομολόγησής της, προκαλεί ανάλογη διάθεση και συναισθήματα στον αναγνώστη.

Παραδείγματα χαρακτηριστικών παρομοιώσεων- πέρα από την προαναφερθείσα- είναι τ' ακόλουθα:

- Η παρομοίωση του πανιού μιας ψαρόβαρκας με μαντίλι, όχι χρηστικού, αλλά ενδεικτικού της κοινωνικής θέσης της γυναίκας. Με την παρομοίωση αυτή, ο Ρίτσος ολοκληρώνει τη συνειρμική αναφορά σε στοιχεία που παραπέμπουν στη θάλασσα και, συνάμα, προσδιορίζει την τάξη που κάποτε

εκπροσωπούσε η γυναίκα ως αντίποδα στην τάξη που εκφράζει πια η πολιτεία, στην οποία και στοχεύει.

- Η παρομοίωση ποιητικών στίχων με στοιχεία «λαξευμένα σε άμεμπτο (δηλαδή ψυχρό και άψυχο) μάρμαρο» (στίχοι 98 έως 99). Στο συγκεκριμένο σημείο, ο ποιητής βρίσκει την ευκαιρία να καταδικάσει κάθε μορφή ποίησης ή τέχνης απομακρυσμένης από τη ζωή κι, έμμεσα, να μεμφθεί όσους ενστερνίζονται το δόγμα «η Τέχνη για την Τέχνη».

Παραδείγματα χαρακτηριστικών εικόνων:

- Ο συνειρμικός λόγος των στίχων 47 έως 50 (όνειρο-βάρκα-πανί-μαντήλι) σηματοδοτεί αναμνήσεις και βιώματα του παρελθόντος της γυναίκας και παραπέμπει σε εικόνες, κυρίως, της ζωής πλάι στη θάλασσα.
- Οι αναφορές στην εσωτερική κι εξωτερική πολιορκία της γυναίκας (στίχοι 84 έως 92) ανασύρουν εικόνες νέων με σφριγηλά κι ερωτικά σώματα που καθιστούσαν τον αγώνα της γυναίκας γι' αγνότητα «άνισο».

Παραδείγματα ασημαντων στοιχείων από την καθημερινότητα της γυναίκας, μέσα από τα οποία προσδιορίζεται, εύστοχα, η φθορά και ο θάνατος, είναι τ' ακόλουθα:

- Η αναφορά στην πολυθρόνα (στίχοι 45,65), που κάποτε εξασφάλιζε την απόλαυση και την ανάπαυση, αλλά, σήμερα, οι ρεαλιστικές λεπτομέρειες της εγκατάλειψής της δηλώνουν τη φθορά και σηματοδοτούν το θάνατο.
- Η αναφορά στα παλιά λουστρίνια της γυναίκας (στίχος 48) προσδιορίζει το αδυσώπητο πέρασμα του χρόνου που επηρεάζει ανθρώπους και πράγματα, ιδιαίτερα εκείνα με τα οποία συνδέουν την καθημερινότητά τους.

ΘΕΜΑ Β1

Η διαπίστωση της Χρύσας Προκοπάκη είναι, ασφαλώς, ορθή και διαπιστώνεται εύκολα στο δοθέν απόσπασμα ,και, συγκεκριμένα, σε τρία σημεία του:

- Η εικόνα της γυναίκας, σε παιδική ηλικία, αλλά και της φίλης της δίνονται με τρόπο νοσταλγικά γραφικό κι έντονα λυρικό. Αποτελούν, επίσης, και μια ευκαιρία για να κάνει η γυναίκα λόγο για την ποιητική πλευρά της. Η φράση «κακή συνήθεια» αποτελεί, οπωσδήποτε, έναν αρνητικό υπαινιγμό για την τωρινή θέση της γυναίκας έναντι της ποίησης, αλλά

και του εαυτού της, ως ποιήτριας (σχετικές πληροφορίες για την ποιητική της ιδιότητα έχουν, ήδη, δοθεί στη σκηνική οδηγία της αρχής του ποιήματος). Προφανώς, ο αρνητικός υπαινιγμός σχετίζεται με τ' ότι η γυναίκα δόθηκε ολοκληρωτικά στην ποίηση, ενώ, παράλληλα, αποποιήθηκε τη φυσιολογική πλευρά της ζωής της, κάτι που φαίνεται να έχει, πια, μετανιώσει.

- Στο στίχο 79, η γυναίκα επικαλείται ότι έχει λάβει τη χάρη του Θεού, για να δικαιολογήσει την ποιητική έκφραση από μέρους της, στον προηγούμενο στίχο. Έμμεσα, λοιπόν, αναφέρεται στο ποιητικό της ταλέντο και στη σχέση της ποιήσής της με το Θεό και, ουσιαστικά, με αυτή την αιτιολόγηση, αρχίζει μια εκ βαθέων εξομολόγηση που θα καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο αποποιήθηκε τον έρωτα και, τελικά, τη φύση της, ως γυναίκα. Προφανώς, δε μετανιώνει για τ' ότι υπηρέτησε την ποίηση και, μέσω αυτής, το Θεό, αλλά για τ' ότι δεν έζησε όπως της έπρεπε.

- Στους στίχους 94 έως 97, η γυναίκα αποκαλύπτει το μέγεθος της μοναξιάς και του εσωτερικού κενού που χρόνια βιώνει, μη υπηρετώντας τίποτε άλλο, παρά την ποίηση. Τελικά, το κενό αυτό το κάλυψε, ως ένα βαθμό, η ποίηση, όμως, δυστυχώς, οι στίχοι της παρέπεμπαν σε τέχνη απομακρυσμένη από τη ζωή (έμμεση, αλλά σαφής κριτική του ποιητή στο δόγμα «η Τέχνη για την Τέχνη»). Ούτε η ποίηση, λοιπόν, το μέγα καταφύγιο των μοναχικών κι ευαίσθητων ανθρώπων, τη βοήθησε να πλησιάσει τον κόσμο. Γι' αυτό, άλλωστε, συνεχίζει να εκλιπαρεί.

(Η απάντηση δύναται να δοθεί ή σε ενιαία μορφή, όπως παραπάνω, ή σε δύο μέρη, μ' εντοπισμό των στίχων στο πρώτο και με σχολιασμό τους στο δεύτερο.)

ΘΕΜΑ Β2

Η γυναίκα, προφανώς, υπήρξε κάποτε νέα, κάτι που δηλώνει η φωτογραφία που, ίσως, ο νέος κοιτούσε με τη συνήθη δυσπιστία της ηλικίας του. Στο διάστημα της νεότητάς της, ζούσε, πιθανότατα, ανέμελα και ξεκούραστα, όπως κάθε νέος. Η πολυθρόνα, οι εικόνες μιας ζωής πλάι στη θάλασσα, τα λουστρίνια που συχνά γυάλιζε, η ιδιοτροπία της σχετικά με τα μαντήλια παραπέμπουν σε μια νέα γυναίκα, ανήκουσα σε υψηλή κοινωνική τάξη και γευόμενη τους καρπούς μιας εύπορης κι εξασφαλισμένης, από άλλους, ζωής. Η

γυναίκα αυτή είχε, προφανώς, καλλιτεχνική φύση, κάτι που διαπιστώνεται από την ενασχόλησή της με τη μουσική (μαθητεία της σε Ωδείο), αλλά κι έμμεσες ή άμεσες αναφορές της στο ποιητικό της ταλέντο. Η γυναίκα, επίσης, συνήθιζε να ονειρεύεται, όπως, άλλωστε, κάθε νέος. Συχνά, τα όνειρά της την παρέσυραν σε λυρικές και συναισθηματικές εξάρσεις που εκτόνωνε, όπως αποκαλύπτει, στην ποίηση. Θεωρώντας ότι το «δώρο» αυτό ήταν θεόσταλτο, αποφάσισε να μεταβάλλει την ανέμελη, έως τότε, ζωή της και να υπηρετήσει, μέσω του ποιητικού της χαρίσματος, το Θεό. Στ' όνομα αυτής της απόφασης, αντιστάθηκε «λυσσαλέα» στη γυναικεία φύση της. Πολιορκούταν, όπως ήταν φυσικό, από εξαίσιους κι ερωτικούς νέους, οι οποίοι και δεν την άφηναν αδιάφορη. Παρόλα αυτά, η ίδια, τελικά, κατόρθωσε, σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και αυτοπαραπλανώμενη, να διατηρήσει την αγνότητα και να πλατύνει τη μοναξιά της. Βεβαίως, παντρεύτηκε ή υιοθέτησε και άλλες συμβάσεις της φυσιολογικής ζωής, ποτέ, όμως, δε δόθηκε πραγματικά σε τίποτε άλλο, εκτός από την ποίηση.

ΘΕΜΑ Γ

Η γυναίκα επιστρέφει στο τραγικό παρόν, επαναλαμβάνοντας την αναφορά στην πολυθρόνα και προσθέτοντας ρεαλιστικές και αντιποιητικές λεπτομέρειες («ξεκοιλιασμένη», «σκουριασμένες σούστες», «άχερα»), που λειτουργούν ως σύμβολα της εγκατάλειψης, της φθοράς, του θανάτου. Η διάθεσή της να επισκεφθεί το επιπλοποιείο και οι υπεκφυγές που, τελικά, υιοθετεί παραπέμπουν σε προσπάθεια, εκ μέρους της, να δικαιολογηθούν όσα έπρεπε να γίνουν, μα δεν έγιναν. Η αναφορά στο σεντόνι, ποιητικά, χρησιμεύει για να συνδεθεί το θέμα της πολυθρόνας με το μοτίβο του φεγγαριού, αλλά και να εκφράσει το πένθος που προσδιορίζει το εσωτερικό του σπιτιού και την ψυχή της γυναίκας. (Η κάλυψη των επίπλων με λευκά σεντόνια δηλώνει πένθος. Άλλωστε, τα λευκά σεντόνια θυμίζουν νεκρικά σάβανα.) Τέλος, ο ποιητής επανέρχεται στο θέμα του ονείρου, που ήδη άνοιξε στο στίχο 46, και κλείνει έναν κύκλο, σηματοδοτώντας το μόνο βέβαιο για καθέναν που κάποτε ονειρεύτηκε, το θάνατο· ένα θάνατο που, αλίμονο, τίποτε δε δύναται να διακόψει.

ΘΕΜΑ Δ

Στα δύο αποσπάσματα, του διδαγμένου ποιήματος «Η Σονάτα του Σεληνόφωτος» του Γ. Ρίτσου από τη μια και του αδίδακτου «Ένας

γέρος» του Κ. Καβάφη από την άλλη, είναι εμφανείς αρκετές ομοιότητες περιεχομένου:

- Όπως η γυναίκα στο ποίημα του Ρίτσου, έτσι και ο πρωταγωνιστής στο ποίημα του Καβάφη είναι υπερήλικες, κατά κάποιον τρόπο απόμαχοι της ζωής.
- Η γυναίκα είναι αποτραβηγμένη στο εσωτερικό ενός μοναχικού σπιτιού, ενώ, λίγο πιο πέρα, μαίνεται η ζωή μιας πολύβουης πολιτείας. Ανάλογα, ο γέρος είναι αποτραβηγμένος στο μέσα μέρος ενός καφενείου, με μόνη συντροφιά την εφημερίδα του, ενώ, πιθανόν, υπάρχουν και άλλοι πελάτες στο χώρο. Άρα, η μοναξιά είναι έντονη και για τους δύο και γίνεται εντονότερη, λόγω της συνάθροισης ανθρώπων γύρω τους, που δεν τους δίνουν, όμως, καμιά σημασία.
- Τα γηρατειά και των δύο μοιάζουν δυσβάσταχτα, προσδιορίζονται από μοναξιά, αδιαφορία των άλλων, νοσταλγία, έντονη διάθεση αυτοκριτικής και αναθεώρησης των ήδη πεπραγμένων. Συνειδητοποιούν και οι δύο το αναπόφευκτο της κατάστασης που, σήμερα, βιώνουν και θλίβονται με την ιδέα ότι ο χρόνος που πέρασε, από τότε που ήταν και αυτοί νέοι, μοιάζει πια ελάχιστος. Η διάθεση και των δύο γι' αυτοκριτική και αναθεώρηση είναι τέτοια που τους οδηγεί να μέμφονται, ακόμα και να σαρκάζουν τον ίδιο τον εαυτό και τις επιλογές τους. (Η γυναίκα αναθεωρεί την αφοσίωσή της στην ποίηση και ο γέρος την εμπιστοσύνη που έδινε σε σκέψεις που σχετίζονταν με την αναβολή ενεργειών του στο αύριο.)
- Και οι δύο αναπολούν όλα όσα στερήθηκαν και αποποιήθηκαν, στ' όνομα αποφάσεων που, πια, δε θα λάμβαναν. Αναρωτιούνται, βεβαίως, πώς το κατόρθωσαν και μετανιώνουν γι' αυτό.
- Η διαρκής μοναξιά, αλλά και η επίπονη πάλη με σκέψεις που σχετίζονται με το παρελθόν και τις λανθασμένες επιλογές τους οδηγούν και τους δύο, συχνά, σε ψυχοπαθολογικά συμπτώματα και σε απώλεια της επαφής με την πραγματικότητα· με άλλα λόγια, τους βυθίζουν στον ύπνο, στον κόσμο της ονειροπόλησης, χωρίς αυτό, βέβαια, ν' αποτελεί λύση.